

Docentenhandleiding bij de interactieve lesbrief Archeologisch Minimuseum De Waterwolf

Doel van deze lesbrief

Deze lesbrief is ontwikkeld voor de bovenbouw van het basisonderwijs en de eerste klassen van het voortgezet onderwijs.

De lesbrief sluit aan op de wens om in het schoolcurriculum van (vooral) het primair onderwijs meer aandacht te besteden aan het cultureel erfgoed. Daarnaast is de lesbrief uiteraard een goede voorbereiding voor een bezoek met een of meer klassen aan De Waterwolf en de Etersheimerbraak.

De lesbrief gaat over onder meer het verdrongen dorp Etersheim, de strijd tegen de zee, het aanleggen van dijken en de ligging van Nederland onder de zeespiegel. Deze onderwerpen komen ook in het museum aan de orde.

De lesbrief wordt door de Stichting Etersheimerbraak aangeboden aan geïnteresseerde scholen.

Inhoud lesbrief

De digitale lesbrief omvat zeven hoofdstukken die vanaf een startpagina te bereiken zijn. Elk hoofdstuk bestaat uit een aantal korte, toegankelijke teksten met foto's en/of illustraties.

Hoofdstukken

- Het verdrongen dorp
- Van Flevomeer naar IJsselmeer
- Vechten tegen de Waterwolf
- Schatten uit het water
- Dijken aanleggen
- Het laagste punt van Noord-Holland
- Oude vondsten

Waar gewenst wordt verwezen naar meer informatie over een bepaald (deel)onderwerp. Daarbij is zoveel mogelijk gekozen voor op het internet aanwezige filmpjes. Dat kunnen zowel recente uitlegfilmpjes zijn (Schooltv) als oude archiefbeelden.

Per hoofdstuk zijn er twee of drie vragen over de aangeboden informatie opgenomen. De leerlingen kunnen deze individueel of met een groepje beantwoorden. De vragen kunnen uiteraard ook klassikaal behandeld worden. Aan het eind van deze handleiding zijn een te printen antwoordblad en een antwoordmodel opgenomen.

Het aanbieden van de digitale lesbrief

- Je kunt zelf kiezen hoe je de lesbrief inzet en welke elementen je aanbiedt, al naar gelang het niveau en de belangstelling van de leerlingengroep en je eigen stijl van lesgeven.
- Je kunt de startpagina ook gebruiken als vertelplaat en vertrekpunt voor je eigen verhaal.
- De lesbrief kan zowel klassikaal behandeld worden als in groepjes. Bij klassikaal aanbieden kunnen de leerlingen om beurten de vragen beantwoorden, terwijl jij door de pagina's klikt. Dat kun je natuurlijk ook laten doen door een of twee leerlingen.
- De lesbrief is uitgevoerd als webpagina, te openen met een internetbrowser. Internet moet op alle gebruikte apparatuur (digibord, tablets) beschikbaar zijn.
Mocht de lesbrief te breed voor je scherm of digibord zijn, probeer hem dan kleiner te maken met de toetsencombinatie **Ctrl -**.
- Kies je voor groepjes, print dan het benodigde aantal antwoordbladen.
- Vertel de leerlingen vooraf kort waar de les over gaat en wat je gaat doen.
- Verken zelf van tevoren de navigatie en de mogelijkheden van de lesbrief. Dan heb je zicht op alle aangeboden informatie en kun je je leerlingen beter begeleiden.

Praktische gegevens

- De les zal 1 tot 1,5 klokuren duren.
- Benodigheden: internetaansluiting, digibord of pc/tablet
- Leerlingen: pen en antwoordblad.

Leerdoelen: resultaat aan het einde van de les

- Leerlingen hebben zicht op de manier waarop kustbewoners hun land tegen de zee kunnen beschermen.
- Leerlingen weten meer over het aanleggen van dijken.
- Leerlingen kennen de inhoud van begrippen als 'wonen onder zeeniveau', 'Zuiderzee', 'waterwolf', 'dijkdoorbraak', 'NAP' en 'drooglegging'.
- Leerlingen kunnen een verband leggen tussen kustbescherming, waterbeheersing en de aanleg van de Afsluitdijk.

Aansluiting bij de kerndoelen van het primair onderwijs

- Nederlands - kerndoelen 4, 6 en 12:
'De leerlingen leren informatie te achterhalen in informatieve en instructieve teksten en schema's, tabellen en digitale bronnen.' 'De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het lezen van school- en studieteksten en andere instructieve teksten, en bij systematisch geordende bronnen, waaronder digitale bronnen.' 'De leerlingen verwerven een adequate woordenschat en strategieën voor het begrijpen van voor hen onbekende woorden.'

- Oriëntatie op jezelf en de wereld - algemeen:
'Leerlingen oriënteren zich op de natuurlijke omgeving en op verschijnselen die zich daarin voordoen. Leerlingen oriënteren zich ook op de wereld, dichtbij, veraf, toen en nu en maken daarbij gebruik van cultureel erfgoed.'
- Kerndoelen 48 (Ruimte), 51 en 52 (Tijd):
'Kinderen leren over de maatregelen die in Nederland genomen worden/werden om bewoning van door water bedreigde gebieden mogelijk te maken.'
'De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te maken.'
'De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken: de ontwikkeling van de Nederlandse binnensee van de Romeinse tijd tot nu, de geschiedenis van het dorp Etersheim van 900 tot 1500 na Christus, de activiteiten van de Nederlanders als waterbouwers van de 16e tot de 21e eeuw.'

Over De Waterwolf

Minimuseum voor archeologie De Waterwolf toont tal van vondsten die de geschiedenis van Etersheim en omgeving verbeelden. De voorwerpen zijn onder meer gevonden in het Markermeer en bij de werkzaamheden aan de Markermeerdijken.

De meeste vondsten worden in vitrines gepresenteerd. Er zijn ook drie 'ontdekvitrines'. Daarin kun je door middel van augmented reality en tablets veel meer zien dan er op het eerste gezicht lijkt te zijn.

Eén wand van het museum bestaat uit een nagemaakt bodemprofiel met vondsten. Als je daar met een virtuele boormachine naar toe gaat, kom je meer te weten over herkomst en geschiedenis van de voorwerpen.

Rond het minimuseum is nog meer te beleven.

- Expeditie Etersheim is een wandeling met audiotour door de Etersheimerbraakpolder en langs het Markermeer. Op elf plekken langs de route (3 km) staan paaltjes met een QR-code. Daar kun je met behulp van je telefoon een audiofragment horen met informatie en weetjes over de locatie. De audiotour zal nog uitgebreid worden met augmented reality. Er zal dan op elke plek een unieke beleving te zien zijn, eveneens via je telefoon.
- Vlak naast De Waterwolf staat museummolen De Breek. Deze molen is in werking te bezichtigen. In het bezoekerscentrum kun je iets eten en drinken. Er zijn speciale arrangementen voor schoolklassen mogelijk.
- Op 5 minuten lopen van het minimuseum ligt het Schooltje van Dik Trom. Hier was Joh. C. Kieviet enkele jaren meester en schreef hij het eerste avontuur van Dik Trom. Het schoollokaal is ingericht in de stijl van rond 1990. Je kunt er zelf in de oude schoolbanken zitten en er worden verschillende activiteiten georganiseerd.

Kijk voor meer informatie op:

www.etersheimerbraak.nl

www.debreek.com

www.hetschooltjevandiktrom.nl

Vragen en antwoorden

Vraag 1

Wanneer werden de eerste huizen van Etersheim gebouwd?

Ongeveer 1100 jaar terug, dus rond het jaar 900.

Vraag 2

Waar zijn turfblokken van gemaakt?

Hoogveen, oude plantenresten.

Vraag 3

Wat was de Romeinse naam van het Flevomeer?

Flevus Lacum.

Vraag 4

Wie maakte de plannen voor de afsluiting van de Zuiderzee?

Cornelis Lely.

Vraag 5

In hoeveel tijd draait de maan om de aarde?

24 uur.

Vraag 6

Wat zijn plaggen?

Stukken van de bovenste bodemlaag, met planten en wortels.

Vraag 7

Waarom leg je een dijk in een rechte lijn aan?

Dan heb je het minste materiaal nodig en hoef je het minste geld te betalen.

Vraag 8

Wanneer herdachten we de watersnoodramp van 1916?

Honderd jaar later, in 2016.

Vraag 9

Wat is een sarcofaag?

Een stenen grafkist.

Vraag 10

Hoe zwaar was de sarcofaag die ze gevonden hebben?

1000 kilo.

Vraag 11

Hoe heette de boer die zijn goud voor de Spanjaarden verstopte?

Dirk Smit.

Vraag 12

Wat zijn paalwormen?

Een soort weekdieren, mossels.

Vraag 13

Tussen welke twee steden worden de Markermeerdijken versterkt?

Hoorn en Amsterdam.

Vraag 14

Wie zorgt er voor onze dijken?

Rijkswaterstaat.

Vraag 15

Hoe diep is het diepste punt van Noord-Holland?

6,60 meter beneden NAP.

Vraag 16

Wat betekent NAP?

Normaal Amsterdams Peil.

Vraag 17

Wat is het hoogste punt van Nederland?

De Vaalserberg.

Vraag 18

Hoe kun je zien of sommige vondsten ouder zijn dan andere?

Oude vondsten liggen meestal dieper in de bodem.

Vraag 19

Wat is een glis?

Een bot om mee over het ijs te glijden.

Naam:

Vragenblad

Vraag 1 - Wanneer werden de eerste huizen van Etersheim gebouwd?

Vraag 2 - Waar zijn turfblokken van gemaakt?

Vraag 3 - Wat was de Romeinse naam van het Flevomeer?

Vraag 4 - Wie maakte de plannen voor de afsluiting van de Zuiderzee?

Vraag 5 - In hoeveel tijd draait de maan om de aarde?

Vraag 6 - Wat zijn plaggen?

Vraag 7 - Waarom leg je een dijk in een rechte lijn aan?

Vraag 8 - Wanneer herdachten we de watersnoodramp van 1916?

Vraag 9 - Wat is een sarcofaag?

Vraag 10 - Hoe zwaar was de sarcofaag die ze gevonden hebben?

Vraag 11 - Hoe heette de boer die zijn goud voor de Spanjaarden verstopte?

Vraag 12 - Wat zijn paalwormen?

Vraag 13 - Tussen welke twee steden worden de Markermeerdijken versterkt?

Vraag 14 - Wie zorgt er voor onze dijken?

Vraag 15 - Hoe diep is het diepste punt van Noord-Holland?

Vraag 16 - Wat betekent NAP?

Vraag 17 - Wat is het hoogste punt van Nederland?

Vraag 18 - Hoe kun je zien of sommige vondsten ouder zijn dan

Vraag 19 - Wat is een glis?